

Bulletin Nr 1/07

Mars 2007

Bulletinen våren 2007

av *Andreas Johansson*, redaktör för Bulletinen
E-post: andreas.johansson@sh.se

Årets första Bulletin ligger så färdig, lagom till Sällskapets årsmöte.

På följande sidor kan ni läsa Hedvig Lohms skildring av utvecklingen i regionen Javacheti sedan Rosornas revolution. Missnöjet mot den georgiska centralmakten är stort.

Julia Kanavalava har intervjuat NGO-aktivister i Sverige och Vitryssland och visar hur synen på demokrati kan skilja sig åt – trots att de arbetar inom samma projekt.

Johnny Rodin berättar om en tidigare resa och understryker, vis av egen erfarenhet, vikten av att ha korrekta resehandlingar i Ryssland...och att hålla reda på dem.

Manusstopp för Bulletinen nr 2 2007 är satt till 18 maj.

Ett steg fram, ett steg tillbaka – Javacheti sedan Rosornas revolution

av *Hedvig Lohm*
Forskare vid European Centre for Minority
Issues i Georgien
E-post: hedvig_lohm@yahoo.com

- Du är från belgiska säkerhetstjänsten va?,
frågar den unge mannen på klingande franska.
Vi står på torget utanför stadshuset¹ i Achal-

---

¹ Vad som kallas gameoba på georgiska, eller kallades

kalaki.

- Nej, jag kommer från *European Centre for Minority Issues* och jag är svenska. Du vet, min kollega introducerade mig för fem minuter sedan.

- Kanske det. Ändå kommer de flesta utlänningar som besöker Achalkalaki från en eller annan säkerhetstjänst, svarar han övertygat.

Det här är den största staden i Javacheti², den del av sydöstra Georgien som är dominerad av armenier³ och som stundtals stämplas som 'potentiell konflikthärd'. Det drar ihop sig till demonstration. Många män i mörka

---

rajkom på sovjetisk terminologi.

² Georgien är indelat i rajon (kommun) och mchare (provins). Teoretiskt sett finns det ingen provins som heter Javacheti i Georgien. Istället existerar Samtsche-Javacheti mchare. Denna provins skapades dock 1994 genom att slå samman Samtsche (som domineras av etniska georgier) och Javacheti (som domineras av etniska armenier), och förlägga provinshuvudstaden i georgiskdominerade Achaltsiche. Det är något som armenier opponerar sig mot. Javacheti består av Achalkalaki och Ninotsminda rajon.

³ Det finns också ett fåtal georgier, greker och duchoborer i Javacheti. För information om duchoborer se Hedvig Lohm Dukhobors in Georgia: A Study of the Issue of Land Ownership and Inter-Ethnic Relations in Ninotsminda rayon. ECMI Working Paper 35. November 2006

http://www.ecmi.de/download/working_paper_28.pdf

jackor blir det, tillsammans med trimmade Lada Djugulis.

Den unge mannen heter Arthur Pogosian och är en av de unga nationalistiska agitatorerna i Javacheti. Han ser ut som en rysk artonhundra-talsrevolutionär, och det är en look som han antagligen aktivt odlar. Att propagera är hans favoritaktivitet, förstår jag senare.

- Sverige sa du förresten, fortsätter han. Är det inte lite dubbelmoral att låtsas vara världssamvete samtidigt som ni är en av världens största vapenexportörer?

- Visst, touché, svarar jag.

Bredvid oss står Nair Iritsian. Före lokalvalen i oktober 2006 var han borgmästare i Achalkalaki. Det var till en början mest för att "ta hand om affärerna bättre" som han osedvanligt ärligt förklarar saken. Samtidigt har han ett rykte om sig att faktiskt vilja genomföra saker.

Jag frågar honom vad det står på banéren som folk håller upp.

- Jag vet inte, svarar han. Jag kan inte läsa armeniska.

Både Arthur och Nair är medlemmar i *Förenade Javachke*, den senaste i raden av lokala, armenisk-nationalistiska organisationer med förkärlek för demonstrationer. Nair frågar den äldre mannen bredvid om slagorden.

"Befria Vachag", översätter han sedan till oss.

Nair är i fyrtioårsåldern, och förklarar att han gick i skola på bygdens militärbas. Då var basen sovjetisk, idag är den rysk och under avveckling. Därför är hans armeniska är minst sagt usel.

- Det är vanligt i min generation att vi inte kan tala armeniska ordentligt. Jag kan inga språk egentligen. Visst, jag kan skriva på ryska, och prata på armeniska. Ibland förstår jag lite georgiska – men det är allt. Jag tror att det är därför många armenier här i Javacheti tycker det är så viktigt med rätten att använda armeniska i officiella sammanhang. De vill inte att deras barn ska tala sitt modersmål lika illa som

de gör.

Medan jag pratar med Nair gör sig Arthur redo att bestiga scenen. Där finns det en ranglig talarstol, ett högtalarsystem och ett gäng med brunklädda scouter. De halvvuxna pojkarna ser lite avskräckande ut med sina fascistbetonade kläder.

Det är oktober 2006, vintern har börjat i georgiska Sibirien. Demonstranterna är samlade för att protestera mot att Vachag Sjatjalian sitter i arrest i Armenien. Tjachalian är den inofficielle ledaren för *Förenade Javachk*, tillika för pojkscouterna.⁴ Vad han gör i armeniskt häkte är omdiskuterat.

Den officiella versionen är att han passerade gränsen med otillräckliga dokument. Den sannolika förklaringen är att den armeniska säkerhetspolisen arresterade honom för att visa

Foto: Andrej Chandjin. Oktober 2006. Achalkalakibor demonstrerar mot arresteringen av Vachag Sjatjalian. På plakatet står det "Hizatutsiun Vachag" ("Befria Vachag").

sin lojalitet gentemot den georgiska staten. Javachetiska bråkmakare vill varken Tbilisi eller Jerevan veta av.⁵

Flera män talar till demonstranterna från podiet. Arthur är den som eldar upp de cirka 300 åskådarna mest:

- Den georgiska staten bedriver ett vitt folk-mord på oss, de gör det omöjligt att leva här, skanderar han under den revolutionära mustaschen.

När Arthur säger 'vitt folk-mord' så menar han konspiratoriskt att den georgiska staten bedri-

ver en politik för att göra de socioekonomiska förhållandena så svåra att

⁴ Scouterna tillhör JEMM, det vill säga Javachetis Ungdoms- och Sportförening.

⁵ Sjatjalian och Förenade Javachk deltog i 2006 års lokalval, men uttryckte högljudda protester mot resultatet. Trots att de, i allians med partiet Industrialisterna, fick mer än 30 procent av rösterna i Achalkalaki så hävdade de att de borde fått omkring 70 procent. Eftersom det fanns så många andra brister i valförhållandet är det omöjligt att sja om hur mycket röstande förfalskades, och till vems fördel. Under protestdemonstration fick dock den nyutnämnda polischefen på truten (själv en gammal nationalist), och detta var antagligen den utlösande faktorn till varför Sjatjalian blev arresterad i Armenien.

armenierna helt enkelt inte klarar av att bo kvar.

Församlingen säger varken bu eller bä. Men generellt går nationalistiska slagord hem i Javacheti. Bristande tillgång på elektricitet, avsaknad av jobb, dyra besprutningsmedel till potatisen – allt tolkas som etnisk diskriminering. Eftersom Javacheti har så lite kontakt med resten av Georgiens avlägsna bergsområden vet inte folk att förhållandena är lika usla där.⁶

Javacheti var en av Sovjetunionens få regioner med direkt gräns mot ett Nato-land (Turkiet). Inom 78 kilometer från gränsen etablerades en zon där bara vissa medborgare fick leva och vistas. Den stora militärbasen har existerat i Achalkalaki ända sedan general Paskevitj's dagar;⁷ och blev snabbt en viktig sovjetisk

bastion mot Väst och Turkiet. Den så kallade transkaukasiska stridsgruppens 62. militärbas ska dock vara helt avvecklad vid årsskiftet 2007-2008.⁸

Det isolerade Javacheti lever i mångt och mycket kvar i sovjetparanojan som säkerhetszonen skapade. Misstänksamheten mot allt utifrån är stor, och konspirationsteorierna flödar. De svåra förhållandena ger utrymme för befolkningen att falla in i offerrollen; att de är 'de extra utsatta'. Först turkarnas folk-mord, och nu georgiernas diskriminerande och rysshatare regim. För Arthur och Javachetis armenier i stort är Ryssland en säkerhetsgaranti, snarare än en fiende.⁹ Gradvis har

---

⁶ En avsaknad av neutral information är en bidragande faktor till denna misstänksamhet. Befolkningen förlitar sig fortfarande mest på armenisk och rysk information som ofta porträtterar Georgien negativt. Samtidigt är den georgiska pressen relativt aggressiv, och porträtterar armenierna som farliga separatister, snarare än fattiga och marginaliserade georgiska medborgare. För information om mediasituationen se Olesya Vartanjan, 'CMI Javakheti, Gruzija', Report 2007-01#37, 'Tsentr Extreme-Info', Zjournalistiki, http://www.cjes.ru/bulletin/?bulletin_id=2314.

⁷ Javakheti blev en del av tsarimperiet efter freden med

det Ottomanska riket 1829.

⁸ Redan 1999 lovade Ryssland att de kvarvarande ryska trupperna skulle lämna Georgien, men ett tillbakadragande inleddes inte förrän 2006. I mars 2005 klubbade det georgiska parlamentet genom en resolution som krävde ett omedelbart tillbakadragande av de kvarvarande ryska trupperna i Batumi och Akhalkalaki. Civil Georgia, 'Georgia ratifies Military Treaties with Russia', 2006-04-13, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12339> och Civil Georgia, 'Russia Withdraws Tbilisi Garrison Ahead of Schedule', 2006-10-11, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=13839>.

⁹ De flesta familjer lever på inkomsterna från släktingar som jobbar i Ryssland, eller från den ryska militärbasen i Achalkalaki. Därför är de socio-ekonomiskt mer beroende av Ryssland än av Georgien.

de dock vant sig vid att ryssarna kommer lämna Javacheti, även om det fortfarande knotas om att regionens största arbetsgivare nu försvinner ur sikte. Och den georgiska regeringen har fortfarande inte gett ifrån sig mer än några lösa löften om att köpa extra potatisar från bygden.

Det är en av de faktorer som gör att Javacheti hamnat i en utsatt situation under Misja Saakajvilis styre. Vi ska titta närmare på några andra faktorer strax, men först en snabb återblick över Javacheti sedan 1991.

Under nittioalet hängde Javacheti löst i det självständiga georgiska territoriet. Även om de flesta ingredienser för en kaukasisk etnoterritoriell konflikt var närvarande (en georgisk region dominerad av etniska armenier gränsande till moderstaten Armenien, ett visst mått av sovjetiskt självbestämmande, vapen och armenisk stolthet i överflöd) så utbröt aldrig separatismfebern. Majoriteten av lokalbefolkningen röstade till och med för Georgiens självständighet 1991. Standardförklaringen till varför oroligheter inte utbröt i Javacheti brukar vara att Armenien var upptaget i Nagorno Karabach och inte hade råd att bli ovänner med Georgien och kunde på så sätt inte stödja de javachetiska bröderna.¹⁰

Under förste presidenten Zviad Gamsachurdia's hypernationalistiska styre formades dock *Javachke*, en nationalistisk rörelse med paramilitära drag. Fram till 1995 styrde de i praktiken regionen.¹¹

När Sjevardnadze lyckades ta viss kontroll över Georgien, bland annat genom att skapa en ny konstitution, så var Javacheti fortfarande utom räckhåll från Tbilisi. Gradvis lyckades Sjevardnadze skapa kontakter med de mest inflytelserika aktörerna i Javacheti. De som skrek högst om politisk autonomi blev erbjudna lukrativa poster som polischefer eller parlamentariker med immunitet. Många tackade ja, det enda de behövde göra i gengäld var att tona ner sin nationalistiska retorik. Därmed växte sig det klansystem som funnits redan under sovjettiden starkare. Precis som Sjevardnadze balanserade Ryssland mot Väst, så balanserade han olika 'klaner' i Javacheti mot varandra. Växte sig en klan för stark och för uttalat armenisk-nationalistisk, så gav han

---

¹⁰ Svante Cornell, 2002, Small Autonomy and conflict : ethnoterritoriality and separatism

---

in the south Caucasus - cases in Georgia. (Uppsala, Institutionen för freds- och konfliktforskning.)

¹¹ För mer utförlig redogörelse av det tidiga nittioalet se Voitsekh Guretski, (1998), 'The Question of Javacheti', *Caucasian Regional Studies*, 3:1, <http://poli.vub.ac.be/publi/crs/eng/0301-05.htm>.

utrymme för en annan att ta en större del av kakan. Idag fungerar klanerna som familjeföretag med politisk och ekonomisk makt som har delat upp de viktigaste inkomstkällorna i regionen mellan sig. Det rör sig om kontrahandhandel av timmer från Borjomi, bensinstationer, hotell et cetera.¹² Vissa klaner har fallit ifrån genom åren, men de flesta överlevde *Rosornas revolution*, till exempel klanerna som styrs av familjerna Mkoian, Rajsian och Petrosian. Kanske vill Vachag och hans allierade på demonstrationen också få en del av deras kaka.

Även om Saakasjvili sätter heder i korrupsionsbekämpning tyder det mesta på att hans styre har upprätthållit Sjevardnadzes 'söndra och härska' variant. Ett exempel på hur Saakasjvili's regering verkar använda sig av samma metoder var hur *Nationella demokratiska rörelsen* stod inför ett dilemma efter lokalvalen i oktober 2006: självfallet hade *Nationella demokratiska rörelsen* majoriteten i Ninotsminda¹³ kommunfullmäktige. Det var det enda registrerade partiet. Men fel man, den före detta

borgmästaren¹⁴ Mels Bdoian, hade blivit vald till ordförande. Det kallades till krismöte, bland annat var vice ordföranden i parlamentet, och guvernören från provinsen där. När mötet var över hade den nyvalde ordföranden lämnat in ett frivilligt avskedsbrev. Två veckor senare var han arresterad som ett led i kampen mot korruptionen.

- Det spelar ingen roll om vi har val här, kommenterade en lokal NGO-aktiv uppgivet situationen, väljer vi fel person kommer det ändå någon från Tbilisi och rättar till saken. Visst fuskades det i lokalvalen. Röstlängderna stämde inte, representanterna köpte röster. Men enligt det officiella resultatet hade Bdoian flest män i fullmäktige – och de röstade på honom!

Även om klansystemet finns kvar, så har det hänt mycket när det kommer till relationen centralmakt-region i Georgien. För president Misja Saakasjvili är frågan om territoriell och nationell enighet en hederssak. Efter en lyckad 'fredlig revolution' i Adzjarien i maj 2004, och en misslyckad intervention i Sydossetien¹⁵

---

¹² Ekaterine Metreveli. The Dynamics of Frozen Tension – Case of Javakheti. (Georgian Foundation for Strategic and International Studies, Tbilisi, 2004).

¹³ I Javakheti finns det två 'kommuner': Achalkalaki rajon och Ninotsminda rajon.

---

¹⁴ Gamgebeli på georgiska.

¹⁵ Sydossetien är en av Georgiens två separatistregioner (den andra är Abchasien) som bröt sig loss i början av nittiotalet med hjälp av ryskt stöd. Adzjarien var tidigare styrt av Aslan Abashidze, och bortom centralmaktens

sommaren 2004 så prövar regeringen ständigt nya metoder för att stärka kontrollen över Georgiens alla regioner. Delvis har det handlat om förbättringar i infrastruktur. I Javacheti har regeringen börjat reparera skolor, måla fasader och rekonstruera vägen från Achalkalaki till Achaltsiche. Den vägen var tidigare knappt farbar. Amerikanska *Millennium Challenge Fund* kommer under 2007 också påbörja reparationer av vägen från Achalkalaki via Tsalka till Tbilisi. När den är färdigställd blir restiden Javacheti-Tbilisi förkortad med flera timmar. Dessutom har de georgiska, azerbajdžanska och turkiska regeringarna enats om att skapa en järnvägssträcka Kars-Achalkalaki-Tbilisi.¹⁶

Georgien har dock varit desto sämre på de 'mjuka' integrationsfrågorna. Som att skapa tillit hos konspiratoriska Javacheti-bor. Tidigare fanns det en inflammatorisk retorik kring idén om återupprättandet Georgiens territori-

---

ella integritet. Det var främst regeringens hög, försvarsminister Irakli Okruasjvili, som stod för de tongångarna. Efter att han fick sparken i november 2006¹⁷ har regeringens kommentarer gentemot separatistregionerna Abchasien och Sydossetien blivit en smula mjukare, och därför låter det trovärdigare när regeringen betonar att de strävar efter en fredlig återförening av Georgiens olika delar, och en definition av medborgarskap som inkluderar även icke-etniska georgier.

Men det saknas fortfarande en balans mellan nödvändigheten att upprätta nationell enighet och skydd av minoriteter. Även om Georgien nyligen ratificerat en del av de internationella konventioner som rör nationella minoriteters rättigheter¹⁸ så finns det fortfarande ingen

---

kontroll. Sommaren 2004 gick Irakli Okruasjvili, då inrikesminister, in med trupper i Sydossetien. Då situationen riskerade att eskalera backade de georgiska truperna.

¹⁶ Det är den första järnvägen som knyter samman Turkiet med Azerbajdžan och knyter därmed ihop Kaukasien med Centralasien. Detta är dock något som Armenien har opponerat sig mot. Se Civil Georgia, 'Saakashvili Speaks of Regional Railway, as Deal Signed', 2007-02-07, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14586>.

¹⁷ Officiellt sett fick han inte sparken – han blev utnämnd till minister för ekonomisk utveckling. Det var dock en post han sa upp sig från, eftersom 'hans hjärta tillhör den georgiska armén'. Se Civil Georgia 2006-11-20, 'Okruashvili, Saakashvili Make Joint Statement', <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14129>.

¹⁸ Främst handlar det om Europarådskonventionen om etniska minoriteter (FCNM). Se Jonathan Wheatley, Implementing the Framework Convention on National Minorities in Georgia – A Feasibility Study (ECMI Working Paper 28, http://www.ecmi.de/download/working_paper_28.pdf) . Samtidigt har Georgien ännu inte ratificerat Europarådskonventionen om landsdelsspråk och minoritets-

nationell lagstiftning som berör de frågorna. Inte heller finns det en uttalad myndighet som hanterar integrationsfrågor. På pappret finns ett departement som ska driva integrationsfrågor, men sedan det etablerades år 2004 har det varken haft något inflytande eller en budget att tala om.¹⁹ Andra aktörer har dock varit mer eller mindre involverade i integrationsfrågor, bland annat departementet för flykting- och bostadsfrågor samt – mer förvånande – det georgiska säkerhetsrådet. Minoriteter är i allmänhet gravt underrepresenterade på inflytelserika poster,

---

Foto: Hedvig Lohm. Vägen från Achaltsiche till Achalkalaki följer floden Mtkvartiati. Trots sitt dåliga skick är det här huvudleden från Javacheti till Armenien. Under 2007 kommer den georgiska regeringen förhoppningsvis avsluta reparatio- nerna av hela vägsträckan.

språk (ECRML). Se Jonathan Wheatley, 2006, The Status of Minority Languages in Georgia and the Relevance of Models from Other European States, (ECMI Working Paper 26, http://www.ecmi.de/download/working_paper_26.pdf) samt Johanna Popjanevski, Minorities and the State in the South Caucasus: Assessing the Protection of National Minorities in Georgia and Azerbaijan. (Silk Road Paper, Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program, 2006) www.silkroadstudies.org/new/docs/Silkroadpapers/0609Popjanevski.pdf.

¹⁹ Enligt 2007 års budget får Departementet för integrationsfrågor cirka 800 000 kronor, medan försvarsdepartementet till exempel har en budget på omkring en miljard svenska kronor. Se Civil Georgia, '2007 State Budget Approved', 2006-12-29, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14393>.

och det finns ingen egentlig debatt som strävar mot att ändra på den saken. Kvotering verkar till exempel vara otänkbart.

Under 2006 hade presidenten dock en drivande rådgivare i integrationsfrågor. Hon fick dock snabbt ett nytt jobb som chef för georgiska säkerhetstjänsten,²⁰ vilket kanske kan sägas vara signifikativt för hur den georgiska regeringen ser sina minoriteter: som potentiella säkerhetshot.

Som så ofta i svaga stater fungerar alltså inte det strategiska arbetet som är nödvändigt för att utarbeta och koordinera långsiktiga strategier när

---

²⁰ Se Civil Georgia, 'New Chief of Intelligence Service Appointed', 2006-09-19, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=13592>.

det kommer till integrationsfrågor.

I stället har regeringen gjort substantiella punktnedslag för att etablera nationell enighet. Förutom satsningar på infrastruktur och en pågående decentraliseringsprocess har det främst handlat om att städa upp i leden av offentliganställda, samt omfattande reformer av det georgiska utbildningssystemet. Reformerna var välbehövda, men i genomförandet har de stött på patrull i de delar av *de facto* Georgien²¹ som är kompakt bebodda av nationella minoriteter, det vill säga armeniskdominerade Javacheti samt Kvemo Kartli (där azerier, armenier och greker bor).

Det största problemet är språket. När Georgien blev självständigt erbjöds alla som bodde på territoriet georgiskt medborgarskap. Idag är omkring en tredjedel av Georgiens cirka fyra miljoner invånare nationella minoriteter.²² Många av dem talar inte georgiska, eftersom det inte var nödvändigt under Sovjettiden. Med 1995 års konstitution blev georgiska det enda officiella språket i Georgien²³, men i

praktiken har ryskan fungerat som administrativt språk i Javacheti ända sedan 1830-talet.

Nu driver dock den georgiska statsapparaten språkfrågan benhårt. Talar du inte georgiska, så är du inte en riktig georgisk medborgare. Därmed ska offentliganställda testas, både i administrativa procedurer och det georgiska språket. Bland annat har domare, läkare och rektorer genomgått olika test. I vissa fall har de fått använda tolk, även om det egentligen är olagligt.

När det kommer till utbildningssektorn, så ska georgiska användas som undervisningsspråk i allt större utsträckning även i de minoritetsskolor som, i Javachetis fall, hittills undervisat på armeniska eller ryska. Idag har de flesta skolor problem med att hitta lärare som är kvalificerade att undervisa i georgiska, så att hitta fler kvalificerade georgisktalande lärare som kan undervisa till exempel historia och geografi är ett huvudbry för de flesta rektorer. År 2005 infördes också ett obligatoriskt inträdesprov till georgiska universitet, där en viktig komponent är kunskap i georgiska språket, vilket drabbat studenter med annan etnisk bakgrund hårt. Dessutom har de fakulteter som tidigare undervisade på ryska avskaffats. Den georgiska staten har än så länge inte underlättat språkinläringen. OSSE:s högkom-

---

²¹ Undantaget Sydossetien och Abchasien, som i dagsläget står utanför den georgiska regeringens kontroll.

²² Om folkmängden i Abchasien och Sydossetien skulle inkluderas skulle siffran vara högre.

²³ På pappret är abchasiska också officiellt språk i separatistregionen Abchasien.

missarie för etniska minoriteter har de senaste åren gett substantiella bidrag till språkundervisning i Javacheti samt simultantolkning av georgiska nyheter på lokala armeniska tevekanaler.²⁴ Men nu nedmonterar OSSE sin verksamhet i Javacheti till förmån för aktiviteter i Kvemo Kartli. I övrigt finns det ytterst få möjligheter för befolkningen i Javacheti att få kvalificerad hjälp med språkinläringen.

Georgien tenderar därmed att möta landets minoritetsgrupper med käppar istället för morötter. Enligt det internationella regelverk som styr minoriteters rättigheter agerar inte Georgien felaktigt. Att öka medborgarnas kunskap i det officiella språket är nödvändigt för att, på lång sikt, skapa en enad stat. Ändå innebär det en kortsiktig diskriminering av Javachetis etniska armenier då de inte ges möjligheter och resurser att lära sig georgiska.²⁵ Dessutom är det inte givet att en enspråkig multinationell stat är den bästa lösningen för Georgiens

del.²⁶

Den hårdnackade georgiska attityden tolkas av javachetibor som ett sätt att marginalisera armenier, och skapar därmed ökad misstro gentemot den georgiska statens intentioner och ger utrymme för fler javachetibor att odla sina konspirationsteorier tillsammans med Arthur Pogosian. För i den javachetiska myllan frodas som sagt både potatisar och konspirationer.

Efter demonstrationen talar jag mer med Arthur Pogosian. Han gillar inte bara att propagera och provocera. Han gillar att skrämmas också.

- Om inte något händer snart som förbättrar situationen här så kommer detta bli nästa Karabach, säger han och ser farlig ut. Egentligen tror han nog inte på sina egna ord. Men det skulle han aldrig erkänna. Skrämselfaktorn är viktig. Både för honom, och för de lokala klanledare som tagit parti för central-

---

²⁴ Se Stephanie Kautzman Bjøro, Integration as a Conflict Regulation Mechanism – an Analysis of the OSCE's Integration Program in Samtskhe-Javakheti, Georgia. (The Faculty of Social Sciences, University of Oslo, 2005).

²⁵ För mer om språkproblematiken se Jonathan Wheatley, 'The Status of Minority Languages in Georgia....'

---

²⁶ De så kallade 'Oslorekommendationerna angående etniska minoriteters lingvistiska rättigheter' rekommenderar till exempel att minoritetsspråk ska ges administrativ status i de regioner där mer än 20 procent av invånarna tillhör en minoritetsgrupp. Det är också något som den inflytelserika tankesmedjan International Crisis Group kräver i rapporten som nämndes ovan.

makten. Fast klanerna vill låta göra gällande att de enda som är pålitliga, att de lokala agitatorerna är finansierade och stödda från ryskt håll – därför måste Tbilisi fortsätta lita endast på klanerna. Annars urartar situationen totalt, hotar de. Och eftersom georgierna älskar att skylla allt som går snett på grannen i norr så är argumenten populära.²⁷ Vad den georgiska regeringen inte ser är att deras småsolkliga kohandel troligen är den främsta bromsklossen när det gäller att förbättra relationen till Javacheti, inte existensen av de gastande nationalisterna.

Vad som hände med Vachag Sjatjalian? Han blev förklarad *persona non grata* i Armenien, och är nu tillbaka hos sin etniskt georgiska fru i Achalkalaki. Ryktena säger att han skrev en kärleksroman under sin tid i häktet.

---

²⁷ Det är svårt att säga hur mycket Ryssland är involverat i Javacheti. Enligt de flesta lokala bedömare är det ryska inflytandet ytterst begränsat. Istället handlar det om det lokala socio-ekonomiska beroendet och tilliten till Ryssland. De nationalistiska organisationer som är aktiva i Javacheti (främst Virk, Förenade Javach och JEMM (Javacheti Ungdoms- och Sportförening) får garanterat pengar från Ryssland – men de kommer främst från lokalpatriotiska armenier som arbetar i Ryssland. En annan viktig faktor är den inflytelserika armeniska diasporan i Frankrike och USA.

DEMOCRATIC VIEWS ACROSS THE BALTIC SEA

av *Julia Kanavalava*

Statsvetare

e-post: yuliyakon@yahoo.com

Through its history starting with the Greek politics through the Romans' representative democracy, the British Magna Carta, the great French revolution and further into modern times the word "democracy" has meant so many different things that one could get a feeling that this "fuzzy" concept means anything and nothing. Furthermore, not only time, but also cultures, religions, different contexts make interpretations of democracy even more diverse. Let me give you just one example, my personal one. If some 5 years ago someone would ask me, a Belarusian NGO activist if I knew what democracy is, I would answer – "Of course I do! That's what we want in Belarus". One year in Sweden was enough to realise, that "my" democracy is quite different from "others" democracy, that people on the other side of the Baltic Sea who actually live in democracy have some other understanding of this word. This is what the article is about – do Swedes and Belarusians understand democracy in the same way and if not, what is the difference? Since I have for some time been involved in the Belarusian-Swedish cooperation, I concentrated on NGO activists from Belarus and Sweden who work together in partnership projects funded by the Swedish government. The ultimate goal of this kind of cooperation is to strengthen Belarusian civil society organisations so that they would be able to bring in the democratic change into their society. However, do Belarusian and Swedish partners really speak the same language when they plan and implement their activities in the name of the reaching the such a longed-for Belarusian democratisation?

My research took place year 2004 in Belarus and in Sweden as I interviewed the representatives of 9 Swedish NGOs and representa-

tives of their partner NGOs from Belarus. In my conversations in the offices, parks, cafés and flats I tried to understand what this magic word democracy means to my respondents. Below are some of the most interesting observations.

As a starting point for my research I used the minimalist approach of the democracy definition, which limits democracy to its most essential institutional – constitutional, procedural – manifestations²⁸. These manifestations traditionally serve as criteria for discriminating between democratic and non-democratic systems of government. The main components of this minimalist definition of democracy are:

a. political representation, which stands at the core of any democratic system since it allows people to express their will through electing their representatives to the ruling organs and is thus closely connected to the institute of elections;

b. political participation, which encompasses all possible forms of popular involvement into the political life of their country. It is impor-

---

tant in a way that rulers get informed about the problems, needs and attitudes of the citizens, and on the other hand, popular participation makes the decisions being made legitimate in the eyes of the ruled;

c. basic civil rights and liberties, which any state claiming to be democratic is supposed to guarantee to its citizens²⁹.

I will further discuss these three topics out of my respondents' perspective, providing some of their ideas and comparing them.

Political Representation

When we speak about *political representation*, the first thing we think of is the elections, the mechanism through which people let the power over to their representatives. Peculiarly enough, none of the Belarusians and at the same time half of the Swedish respondents mentioned the *representative* nature of democracy when first fronted with the question "What is democracy?" This does not mean that elections have no value for the Belarusians. When I afterwards posed questions about elections specifically, both the Swedes and the Belarusians with no exception agreed

---

²⁸ Rudebeck, Lars. 2002. "On the Twofold Meaning of Democracy and Democratisation" in Lars Rudebeck (ed) *Democracy, Power and Partnership*. Uppsala: The Collegium for Development Studies.

²⁹ Birch, Anthony H. 1993. *The Concepts and Theories of Modern Democracy*. London: Routledge.

that elections are an essential part of the democratic rule. The Belarusians' reluctance to speak about electoral process, and almost all of them directly or indirectly took it up in the discussion, can be explained by the fact that none of the elections Belarus has had since 1994 met the democratic criteria. More than half of the Belarusians pointed out that elections are important, but they only have any value in case they meet certain standards.

Elections are an opinion of the majority of people, but only if the elections are good [...] if the elections are real, and you know that they are not rigged.³⁰

Some of the interviewees even separated the notion "election" from "voting"³¹ in a sense that people can participate in a voting, but cannot actually affect the decision or elect anybody.

Voting is what we have now, there is no choice actually [...] as Stalin said, the one who is counting is important – rather the one who is voting.³²

Needless to say, none of the Swedes made this kind of reservation when speaking about

the importance of the elections.

Another difference in understanding mechanisms of representation that could be of interest is what kinds of elections were mentioned by the Belarusians and the Swedes. Presidential or parliamentary elections, which are the state level political institutions, were predominantly mentioned by the Belarusians, while the Swedish interviewees tend to refer to the elections at the state, communal level and also in their NGOs. Obviously, Swedes do vote much more often in their everyday lives, the whole society is built around all kinds of elections, ranging from student union boards, tenant-owners societies to parent committees and local basketball societies board which is almost inexistent in Belarus. I would also note separately, that placing democratic mechanisms at different levels concerns not only elections. It was common for the Belarusians to talk of democracy as an attribute of the ruling power, something that abstractly characterises the society in general, but that has nothing to do with a given person here and now. The majority of Belarusians started their descriptions by stating that – *democracy is a state government system which...*, or *democracy is a way of society arrangement which...*, thus describing what a state should be, rather than applying the concept of democracy to their everyday lives

---

³⁰ Belarusian respondent

³¹ "Golosovanije" and "vybory" in the Russian language.

³² Belarusian respondent

or their work in an NGO.

Concluding the discussion on political representation, there were two things quite common for the Swedes but never mentioned by the Belarusian respondents. The first one is free flow and availability of information as a necessary attribute of the electoral process.

You have to elect your representatives, but before electing representatives you also have to get the information on what they will decide.³³

Another one is the importance of elections in the way they make leaders at all levels – let it be state, community or an NGO - accountable in front of the people.

Political Participation

What does it mean to be politically active? Many various forms of citizens' *political participation* were mentioned both by the Swedes and the Belarusians. Both sides elaborated on the active membership in political parties and civil society organisations, various forms of collective decision-making, initiatives to influence the local regional and state policies, various forms of community action, such as those concerned with housing, transport, schooling,

etc. Notably enough, participation in elections was predominantly named by the Swedish respondents.

Nevertheless, it is not the forms of political participation that I would like to concentrate on here, but rather discussion on what makes people participate, to be a democratic citizen. What are the characteristics that differentiate a democratic citizen from a non-democratic one?

Both the Swedish and the Belarusian respondents mentioned such qualities as being politically active, keeping himself/herself informed on important issues concerning their country, open-mindedness, and developed political interest. Some specific Belarusian and Swedish tendencies, however, can be distinguished in the view on democratic citizenship. Such quality as *responsibility* for his/her own life, family, community, or country was mentioned by one third of the Belarusians, whereas none of the Swedes mentioned it during the discussion.

In an authoritarian state, a citizen is not responsible for anything, because he/she cannot actually change anything, in contrast to that, a democratic citizen has a certain political standing and defends it.³⁴

---

³³ Swedish respondent

---

³⁴ Belarusian respondent

While discussing this point, the Belarusian interviewees regarded a democratic citizen as some kind of an active unit as opposed to a passive state, which is not interested in the well-being of its citizens.

A democratic citizen ... does not wait for the state or local authorities to make something for him, but is rather taking action himself.³⁵

Some of the Belarusian interviewees also spoke of a democratic citizen as a *law-abiding* individual. According to their opinion, a democratic state is characterized by the rule of law, and consequently, the citizens have to follow the laws of their country.

First of all, he [a democratic citizen] has to follow the law, to live according to the laws of his country [...] all his rights and responsibilities should be mentioned in the Constitution. [...] From one side, a person has freedoms but if he breaks the law, he cannot be called a citizen any longer.³⁶

An opinion that was characteristic only to the Swedish respondents is that a democratic citizen is *antiracist* and *internationally active*.

...being democratic, you will fight inequality whenever it appears [...], at least for the people in your

---

country that are supporting the democratic movements internationally.³⁷

What I think is very interesting but also very predictable – one third of the Belarusian respondents related *national identification* to being democratic. To their mind, only a person who identifies him-/herself with a larger nation and seek after to preserve their historic roots can be called a citizen. The Belarusians also tend to include nationalistic element into their vision of a democratic system, which implies the state's care of the revival of the national culture and language.

Democracy is support for [...] national culture, and that should be a real support, and not to leave it to develop by itself.³⁸

The last thing that I want to mention here is that the Swedes seem to be more demanding towards their state. Twice as many Swedish as Belarusians spoke about what a democratic citizen should have, and not only what democratic citizen should be and do, i.e. mentioned opportunities and conditions that the state should provide for a citizen to be active. That is, a democratic citizen has free access to information, his/her rights are respected, and

---

³⁵ Belarusian respondent

³⁶ Belarusian respondent

³⁷ Swedish respondent

³⁸ Belarusian respondent

the state system is open enough for the influence of the ordinary public.

Citizens, they have to know... that the political system is open so every citizen could [...] in every way know what the politicians are discussing, what decisions they are making ... and also that they could if they want to change or effect the political system in some way, they can do that.³⁹

Civil Rights in a Democratic State

What distinguishes the Belarusians is that they seem to be much more concerned about *civil rights and freedoms* as a necessary condition for democracy than the Swedes and specially emphasise freedom of choice when they are asked to define democracy. However, as in the case with elections, when asked specifically about the importance of civil rights, both by the Belarusians and the Swedes recognised them as an important element of a democratic state. The difference is though that the Belarusians tended to refer to various documents, such as the UN Declaration of the Human Rights and the Constitution of the Republic of Belarus where their rights are stated, rather than naming the rights themselves, whereas the Swedes are quite explicit in this respect referring to such rights and freedoms as *free-*

dom of speech, right to fair trial, freedom of association, freedom to be in opposition to the ruling party or leaders etc. Noticeably, the *right to vote* does not seem to be relevant for the Belarusians. The majority of the Swedish participants and none of the Belarusians mentioned it.

Instead of conclusion

Neither by my research nor by my article did I intend to show that there is specifically “Belarusian” respective “Swedish” definition of democracy, as well as my speculations can in no way be generalized even to the rather limited amount of people working in the Belarusian-Swedish NGO partnership. However, what I think is important is to be aware of possible communication gaps, especially what concerns the key issues, such as democracy, civil society, etc. In this respect, I believe, more discussion and consideration of other countries’ context is of major importance.

---

³⁹ Swedish respondent

Utan pass i Ryssland

av *Johnny Rodin*

Forskare vid Södertörns högskola

E-post: johnny.rodin@sh.se

Vi vet alla att när man reser underlättar det att ha ett pass till hands. Utan detta yttersta bevis för ens medlemskap i vår än så länge viktigaste klubb, nationalstaten, är det svårt att gästa andra länder, eller bli utsläppt när vistelsen är över för den delen. I själva verket erkänns man knappt som människa. Detta gäller i synnerhet i Ryssland. Jag har lyckats med den sällsamma bedriften att råka i passtrassel i detta land där dokument med de rätta stämplarna har närmast helig status. Många av oss har säkert sett hur ryska statstjänstemän fyller i långa blanketter med stor vördnad och sedan belåtet satt en stämpel längst ned som en symbol för dokumentets gudomlighet. Eller kassaexpediter som trots att de har en dator likväl för in för hand alla uppgifter om försäljningen. Att förlora sitt pass, denna heliga lilla bok, bör i Ryssland alltså närmast betraktas som helgerån. Detta är historien om hur jag blev en kättare.

Under 1999 arbetade jag på en av våra akademiska institutioner för ett forskningsprojekt. Arbetet innebar en hel del resande till Ryssland. Under senhösten 1999 förde fältarbetet mig till Kaliningradregionen. Resan gick via Köpenhamn med ett litet propellerplan till Kaliningrad International Airport. Namnet till trots bestod flygplatsen i princip av en skolådeliknande byggnad på en åker. Bromma flygplats framstod snarast som Kennedy Airport i jämförelse. Trots detta bemödade man sig att transportera bagaget med en traktor från trettioalet de tjugo meterna från planet till ett mycket litet och slitet transportband. I ett hörn stod en liten kiosk med tax free-varor. Den var stängd.

I hisnande fart längs regionens smala trädalléer åkte jag sedan taxi till hotellet. Trots att det var tydligt att chauffören hade dödslängtan, eller åtminstone lade sitt öde i guds händer, så

kom jag helskinnad fram. Hotellet låg mycket pittoreskt vid en liten sjö, men till min stora bedrövelse cirka en mil utanför Kaliningrad stad. Jag förbannade resebyrån, men eftersom det var fredag kväll beslutade jag att bita i det sura äpplet tills måndagen trots att rummet var varmt som en bastu och golvet var täckt av döda flugor. Jag lärde mig snart att bussen till centrum snart skulle gå när busskön utanför mitt fönster bestod av 8-10 personer, mest gamla gummor med olika grödor i sina väskor. Det kunde ta sin lilla tid.

På måndagen kunde jag byta till ett hotell som låg centralt, men där man ännu inte hade satt på värmen trots att det inte var mer än kanske fem plusgrader ute. Jag tyckte ändå att detta var en klar förbättring. Efter en relativt lyckad arbetsvecka beslutade jag på fredagen att besöka en svensk journalist som sedan tio år bodde ute vid kusten i en av de forna tyska kurorterna. Vi träffades på ett kafé mitt i den lilla staden som en gång i tiden säkerligen hade varit mysig. Nu fanns det längs stranden bara en rad till synes övergivna turistkomplex i sovjetisk betong. Efter att vi samtalat en stund stormade en mycket berusad man in och började krama och kyssa den svenske journalisten. Det visade sig att journalisten tidigare givit mannen arbete (hugga ved) och att den fulle och mycket illaluktande mannen nu ville visa sin tacksamhet med dylika ömhetsbetygelser. Journalisten visste dock inte att uppskatta alla dessa kyssar och vi snodde snabbt åt oss våra jackor och stormade ut ur lokalen. På bussen på vägen hem till mitt kalla hotellrum upptäckte jag att mitt pass inte längre låg i bröstfickan på jackan där jag visste att jag nästan helt säkert (väl?) lagt det efter att tidigare på dagen ha växlat pengar. Jag blev genast kallsvettig, men höll på vägen hem desperat fast vid tanken att jag trots allt lagt ifrån mig passet på hotellet. Jag genomsökte mitt rum och i min förtvivlan tittade jag faktiskt i kylskåpet (!), men passet var förstås borta.

Hade jag blivit bestulen på bussen, på växlingskontoret eller tappat det på kaféet när vi rusade ut? Det spelade ingen större roll. Detta var fredag kväll. På söndagen skulle jag till

Moskva, sedan till Jekaterinburg, tillbaka till Moskva och sedan till sist hem till Stockholm. Biljetterna hade kostat projektet många tusen kronor. Att boka om eller köpa nya skulle kosta många fler. Situationen var alltså allt annat än angenäm. Just då betvivlade jag, något överdrivet förstås, att jag någonsin skulle komma hem. Att ta sig fram utan pass i Ryssland kändes omöjligt. Jag förberedde mig på att bo i ett kallt hotellrum i Kaliningrad för alltid.

Samma dag fyllde min fru år. Med tungt sinne ringde jag hem för att berätta om den fina överraskningen jag hade ordnat åt henne. Hon lade genast märke till att något inte stod rätt till trots att jag så glatt jag förmådde gratulera henne. Jag berättade om eländet. Min fru som själv är från Ryssland insåg allvaret i att förlora det heliga passet. Alla resurser mobiliserades. Inom loppet av några timmar ringde ett antal avlägset bekanta till släktingar bosatta i Kaliningrad för att höra om de kunde hjälpa till. Jag blev hembjuden på middag till ett par som livnärde sig på att anordna resor för tyskar till den en gång tyska regionen. Senare ringde en representant för resebyrå och rådde mig att kontakta Sveriges honorärkonsul och den ryska passmyndigheten. Den senare heter på ryska OVIR och är en av Rysslands avskryvårdaste myndigheter. Sannolikheten att den skulle vara öppen en lördag höll jag som extremt låg, men vad hade jag för val. Jag kröp ned under tre filter och sov knappt en blund.

På morgonen tog jag en dusch – det fanns gudskelov varmvatten – åt i jacka och mössa en kall yoghurt och en bit bröd och begav mig sedan till OVIR. Till min stora förvåning var dörren öppen och av en tant med oklar arbetsfunktion fick jag reda på att man faktiskt skulle arbeta idag. Kvinnan som ansvarade på ”utländska pass och visum” skulle komma om en halvtimme. När hon kom presenterande jag mig. ”Godmorgon, jag är svensk medborgare och jag har förlorat mitt pass.” Kvinnan som var i fyrtioårsåldern svarade utan någon som helst medkänsla: ”Det var mycket dåligt svenske medborgare. Vänta här tills efter

morgonmötet”. Jaha, tänkte jag. En sådan satmara kommer knappast att hjälpa mig frivilligt. Jag hade dock beväpnat mig med trehundra dollar – en ansevärd summa vid den här tiden – och en chokladask. Jag höll därför modet uppe.

När hon till sist efter en timme återvände berättade jag vad som hänt. Hon klandrade mig först, men efter att jag visat de kopior jag gudskelov tagit med mig på passet mjuknade hon en aning. Jag visade också mitt visum som jag lyckligtvis hade kvar (på denna tid var pass och visum fortfarande två separata dokument). Hon berömde mig för att jag varit så förutseende och började faktiskt behandla mig med viss respekt. Efter att vi samtalat ytterligare en stund och jag berättat att min fru är från Ryssland så förklarade kvinnan att det nog skulle gå att ordna ett temporärt resedokument med vilket jag kunde resa till Moskva för att skaffa ett tillfälligt svenskt pass på konsulatet där. Vi skildes till slut i riktigt vänskaplig ton och jag tackade för hjälpen och gav henne chokladasken jag hade haft med mig. Hon skrattade lite förläget, men tog villigt emot den. De trehundra dollarna lämnade aldrig min plånbok. Jag gick därifrån och tänkte att det trots allt kanske finns hopp för Ryssland.

Väl i Moskva försökte jag checka in på mitt hotell. De sade att det inte gick utan giltigt pass. Ett nytt pass kunde jag inte få förrän på måndagen dagen därpå. Till slut beslutade receptionisten att skicka mig till hotellets interna polisstation (ja, det fanns ett på det gigantiska hotellet) för att reda ut vad de skulle göra med mig. Vi gick vad som kändes som en kilometer i långa korridorer. Den lokale polischefen verkade mest frustrerad över hotellpersonalens övernitiskhet. Han pekade på mitt resedokument och på dess fina stämpel och frågade receptionisten om hon ville att han skulle stämpla mig i pannan också. Med blossande kinder lotsade receptionisten mig tillbaka och jag fick till slut mitt rum.

Nästa dag gick jag till svenska konsulatet där jag fick ett temporärt pass, ett i rosa. Påföljan-

de natt skulle jag ha sovit mycket gott med passet under kudden om det inte hade varit för de ständiga telefonsamtalen från kvinnor med förföriska röster som undrade om jag inte ville ha sällskap (alla inviter avvisades förstås bestämt). När jag så småningom kom till flygplatsen för att bege mig hem till Stockholm stod passkontrollanten länge och betraktade mitt rosa pass. Åh nej, tänkte jag. Inte nu igen. Får jag inte resa ut? Till slut sade den mycket macho kontrollanten: ”Vilket vackert pass. Är svenska pass rosa?” Jag kämpade för att inte brista ut i gapskratt och svarade för säkerhets skull att ”ja, det är de”.

Ibland så tänker jag på natten och morgonen före besöket på OVIR, innan jag visste att allt skulle ordna sig. Minnet av att inte sova en hel natt i ett svinkallt hotellrum och äta en iskall yoghurt fullt påklädd värmer faktiskt. När något här i livet går en emot så tänker jag att jag faktiskt har varit med om värre.

Bulletin Nr 1/07

Sällskapet för studier av Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien

Tryckt i Huddinge 2007

Redaktör och ansvarig utgivare: Andreas Johansson

Bulletinen utkommer med ca 4 nummer per år och kan rekvireras från Andreas Johansson

Andreas.Johansson@sh.se

Tel. 08-608 44 27

Postadress: Andreas Johansson, Alfred Nobels allé 7, ME109, 141 89 Huddinge

Bulletinen finns också tillgänglig på hemsidan för Sällskapet för studier av Ryssland, Central-

och Östeuropa samt Centralasien: <http://www.sallskapet.org>

Tidigare nummer finns på adressen: <http://www.sallskapet.org/bull/bullreg.html>